

Kempenmemorandum voor de Vlaamse regering 2019-2024

april 2019

**Streekplatform
Kempen**
Sterke regio.
Slim netwerk

ESF
INVESTEERT IN
JOUW TOEKOMST

SLIMME HEFBOMEN VOOR EEN STERKE REGIO

Het Streekplatform Kempen is het sociaaleconomische streeknetwerk van 29 lokale besturen, provincie Antwerpen, sociale partners en parlementaire vertegenwoordigers van de regio Kempen. Het Streekplatform Kempen staat in voor de uitvoering van een sociaaleconomisch actieprogramma rond 5 speerpunten:

- ◆ Ondernemen, innoveren en internationaliseren
- ◆ Leren en werken in eigen streek
- ◆ Welzijn en zorg voor elke Kempenaar
- ◆ Ruimte om te ondernemen in een vlot bereikbare regio
- ◆ Groene en Duurzame Kempen

Daarnaast komt in de schoot van het Streekplatform een Task Force samen die de belangenbehartiging voor de Kempen organiseert.

Met het oog op de komende verkiezingen op 26 mei 2019 heeft de Task Force beslist een memorandum op te maken met de meest prioritaire streekdossiers. Deze dossiers zijn voor de regio hoogdringend en vereisen van de volgende Vlaamse regering daadkrachtige beslissingen. Het gaat om dossiers die een belangrijk hefboomeffect hebben op de sociaaleconomische ontwikkeling van de Kempense regio, met name het wegwerken van de historische achterstanden in de geestelijke gezondheidszorg en de ziekenhuisinfrastructuur, een totaalaanpak voor de E313 en 3 dringende mobiliteitsknelpunten in Turnhout, Herentals en Geel, de continuering van GTI Kempen als hefboom voor de vernieuwing van het economisch weefsel, het beleidsmatig ondersteunen van de uitrol van warmtenetten en diepe geothermie en het creëren van een beleidskader voor een sterk streekbeleid in Vlaanderen.

We vragen dat de volgende Vlaamse regering in zijn regeerakkoord de aanbevelingen uit dit memorandum vastlegt en op die manier slim investeert in een sterke regio Kempen.

De punten uit dit memorandum werden unaniem goedgekeurd door de Task Force op 11 maart 2019 en het Politiek Forum van Kempense parlementairen op 26 april 2019.

Met de meeste hoogachting

Ward Kennes
Voorzitter Streekplatform Kempen

Partners Streekplatform Kempen

1. Breng de financiering van de geestelijke gezondheidszorg op het niveau van het Vlaamse gemiddelde
2. Werk aan een totaalprogramma voor de Kempense snelwegen als oplossing voor de onhoudbare fileproblematiek voor Kempense bedrijven en pendelaars
3. Voorzie budgetten voor 3 dringende bovenlokale mobiliteitsknooppunten in functie van verkeersveiligheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling
4. Continueer GTI Kempen om de vernieuwing van het Kempens economische weefsel te ondersteunen
5. Maak werk van een integrale strategie voor de uitrol van warmte als bron van hernieuwbare energie
6. Creëer een level playing field voor groen gas
7. Investeer in de Kempense ziekenhuizen (gebouwen, zorgprogramma's en zware medische apparatuur) op basis van een geobjectiveerde analyse van de huidige en toekomstige zorgvraag
8. Creëer een solide decretaal kader voor het streekbeleid in Vlaanderen

Breng de financiering van de geestelijke gezondheidszorg op het niveau van het Vlaams gemiddelde

Sinds 2011 bundelen GGZ-organisaties en partners uit zorg, welzijn en andere sectoren de krachten in een Netwerk Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) Kempen om gemeenschapsgerichte zorg aan te bieden aan volwassenen (18-65j). Het netwerk staat in voor 5 functies via de uitbouw van zorgnetwerken en zorgcircuits:

- Functie 1: activiteiten inzake preventie, promotie van de GGZ, vroegdetectie, screening en diagnosestelling
- Functie 2: mobiele intensieve behandeling
- Functie 3: rehabilitatie i.f.v. herstel en sociale inclusie
- Functie 4: intensieve residentiële behandeling
- Functie 5: specifieke woonvormen

De samenwerking werd opgestart in het kader van de projectoproep “Naar een betere geestelijke gezondheidszorg door de realisatie van zorgcircuits en zorgnetwerken - Artikel 107”. Vanuit een globale visie rond de vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg beoogde de overheid een integratie van middelen van de ziekenhuizen en de middelen van de (ambulante) diensten die in de gemeenschap staan. Artikel 107 binnen de ziekenhuiswet maakt het mogelijk om bedden in algemene en psychiatrische ziekenhuizen buiten gebruik te stellen en deze vrijgekomen middelen te investeren in vernieuwde

zorginitiatieven zoals mobiele teams en HIC (High Intensive Care)-units¹.

In de Kempen zijn 2 mobiele teams opgestart. Uitbouw van deze mobiele teams is echter zeer moeilijk, aangezien dit gefinancierd dient te worden vanuit beddenafbouw in de ziekenhuizen. Omwille van de historisch beperkte capaciteit aan psychiatrische (en algemene) ziekenhuisbedden in het arrondissement Turnhout zijn de mogelijkheden tot afbouw van bedden zeer beperkt tot onbestaand. Dit is een belangrijk obstakel voor de uitbouw van het Netwerk GGZ Kempen. In de regio (arrondissement Turnhout) is de invullingsgraad² van de bedden in de psychiatrische residentiële zorg zeer laag. In 2016 lag deze op 22,97% t.a.v. 53,82% voor Vlaanderen. De gemiddelde invullingsgraad voor alle bedden in de algemene ziekenhuizen ligt op 55,37% terwijl het Vlaams gemiddelde staat op 78,3%³.

De afgelopen jaren is er vanuit de realiteit van een uiterst schaars regionaal GGZ-aanbod maximaal ingezet op het creëren van synergie, subsidiariteit en efficiënte organisatie (centrale aanmelding, getrapt zorgmodel crisis, inzet methodieken gedeelde intersectorale zorg). Desondanks maakt de capaciteitsproblematiek

¹ 'High & Intensive Care' is een kortdurende opname met intensieve behandeling. Dit is gericht op patiënten die ambulant worden behandeld en tijdelijk - onvrijwillig - extra zorg nodig hebben. De behandeling sluit aan op de ambulante situatie en is bedoeld om dwangmaatregelen zoals separatie te voorkomen.

² D.i. de invullingsgraad van de theoretische programmatie. De programmacijfers zijn gebaseerd op een schatting van hoe de bevolking in Vlaanderen de komende jaren zal aangroeien of verminderen. Het programmacijfer zegt dus hoeveel voorzieningen er nodig zijn over 5 jaar.

³ Bron: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, Invullingsgraad Kempense ziekenhuizen 2016

Streekplatform Kempen
Sterke regio. Slim netwerk

Antwerpseweg 1, 2240 Geel – www.streekplatformkempen.be

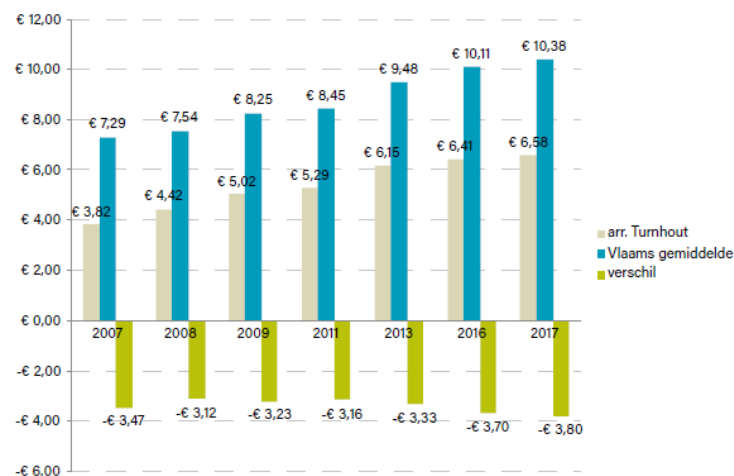
met wachtlijsten en hiaten in het aanbod, dat het netwerk er nog niet voldoende in slaagt om naadloze zorgtrajecten te realiseren in het huidige zorgcircuit.

In alle functies zijn er grote tekorten. Er is een hoogdringende versterking van de capaciteit nodig tot op het niveau van het Vlaamse gemiddelde.

Wat functie 1 betreft is de problematiek van de onderfinanciering van het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) Kempen reeds meermaals aangekaart. Helaas met weinig resultaat. De kloof met de gemiddelde Vlaamse financiering neemt toe i.p.v. dat het verschil verkleint.

Onderstaande grafiek toont de subsidie per inwoner van het arrondissement Turnhout in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde en het verschil met het Vlaamse gemiddelde. De groene balk geeft weer dat de achterstand t.a.v. het Vlaamse gemiddelde toeneemt i.p.v. dat deze wordt weggewerkt.

Figuur 1: Evolutie 2007-2017 subsidie CGG per inwoner – arrondissement Turnhout versus het Vlaamse gemiddelde (bron CGG Kempen, 2018 - verwerking

Streekplatform Kempen)

De huidige capaciteit is absoluut onvoldoende om antwoord te geven op de zorgvragen voor volwassenen met een ernstige psychische problematiek in het arrondissement Turnhout. De vermaatschappelijking van de zorg heeft een aantal duidelijke effecten. Zwaardere psychische problematieken worden aangemeld bij ambulante gespecialiseerde diensten, zeker ook vanuit de eerstelijns. De ondercapaciteit van gespecialiseerde diensten zorgt er echter voor dat de eerstelijnsdiensten niet terecht kunnen bij een gespecialiseerde zorgpartner en bijgevolg vaak genoodzaakt zijn de cliënten zelf voor langere tijd verder te ondersteunen, wat de druk op deze diensten verder doet toenemen.

De tekorten in het aanbod wordt scherp duidelijk in de wachtlijsten CGG voor volwassenzorg. In 2017 heeft 75% van de cliënten een wachttijd van 455 dagen na het eerste face-to-face gesprek (FTF1) tot behandeling, het hoogste in Vlaanderen. Een andere uitschieter betreft de wachtlijsten voor verslavingszorg. Hier is een wachttijd van 259 dagen bij 75% van de cliënten. Het Streekplatform Kempen vraagt dan ook om prioritair de enveloppe van het CGG Kempen tot op het niveau van het Vlaamse gemiddelde te brengen. Dit zou een extra budget genereren van ca. 1,6 milj. EUR of een extra personeelscapaciteit van 22 VTE.

Voor functie 3 is er het meeste nood aan psychosociale rehabilitatie voor de meest kwetsbare groep mensen met een ernstige en langdurige psychiatrische aandoening. De realisatie van een gemeenschapsgerichte ggz impliceert dat er voldoende mogelijkheden tot activering, re-integratie, opleiding, begeleiding naar werk, zinvolle dagbesteding en vrijetijdsinvulling aanwezig moeten zijn daar waar de zorgvrager verblijft, in de lokale gemeenschap. Het gebrek aan specifiek aanbod, de kwetsbaarheid van vrijwillige en tijdelijke projectmatige financieringsbronnen, de verschillende bevoegdheidsniveaus en het uitblijven van incentives ter ondersteuning van de uitrol van functie 3 hypothekeren de

effectiviteit van de mobiele teams en de hervorming van de ggz in het geheel.

Het wegwerken van de historische ondercapaciteit in functie 4 moet een blijvend aandachtspunt zijn van de volgende regering (invulling programmering A en T-bedden in PZ en AZ). In het bijzonder wanneer de beschikbaarheid van bedden als hefboom dient ter realisatie van mobiele teams en andere vernieuwende initiatieven zoals HIC-units.

Wat functie 5 betreft, wijzen wij op het uiterst beperkte aanbod aan categoriale plaatsen Beschut Wonen (realisatiegraad van 22%), waardoor de noodzakelijke diversificatie in woonzorgvormen (specifieke doelgroepwerking, kortverblijf, woontraining, studiowonen) zeer moeilijk gerealiseerd kan worden. Ook de opvang voor dak- en thuislozen is een structureel knelpunt.

Het faciliteren en coördineren van intersectorale samenwerking in functie van gemeenschapsgerichte ggz dient te gebeuren op een gepaste schaal i.f.v. het aantal spelers, werkbaarheid en effectiviteit. De ervaring van het Kempense netwerk de afgelopen 6 jaar leert dat de schaalgrootte van het huidige werkingsgebied optimaal is om tot concrete resultaten te komen. Op basis van deze ervaring vragen wij dat de Vlaamse overheid oproepen en initiatieven m.b.t. het opzetten, faciliteren en coördineren van intersectorale samenwerking i.f.v. de ontwikkeling van de verschillende functies ook op het regionale niveau initieert. Goede kennis van de lokale noden, mogelijkheden en beperkingen in het aanbod, aansluiting en verbinding met lokale samenwerkingsverbanden, korte lijnen met vertegenwoordigers/verenigingen van gebruikers in de lokale gemeenschappen en een werkbaar aantal partners zijn belangrijke randvoorwaarden om de beoogde doelstelling van een meer vraaggestuurde gemeenschapsgerichte ggz te realiseren.

Beleidsaanbeveling

Werk hoogdringend de historische achterstand in de financiering van de geestelijke gezondheidszorg in de Kempen weg.

Het aanbod aan geestelijke gezondheidszorg in de Kempen is allerminst voldoende. Tussen de regio's in Vlaanderen is er over alle functies heen een zeer ongelijke spreiding van middelen. Doch krijgen deze regio's dezelfde opdrachten en verantwoordelijkheden voor de populatie in hun werkingsgebied. De meest rechtvaardige oplossing is **om een verdeling van de GGZ-middelen op basis van bevolkingsparameters te realiseren, zoals het aantal inwoners, opbouw van de bevolking, sociaaleconomische situatie en aanwezige pathologie⁴⁵**. Op die manier vertrekken alle regio's vanuit dezelfde positie en worden de historische scheeftrekkingen weggewerkt.

Aan de volgende Vlaamse regering wordt gevraagd

- ♦ om in afwachting van een nieuw programmakader de enveloppe van het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) Kempen tot op het niveau van het Vlaamse gemiddelde te brengen (functie 1)
- ♦ meer middelen in te zetten voor psychosociale rehabilitatie (functie 3)
- ♦ meer middelen te voorzien voor Beschut Wonen en de opvang van dak- en thuislozen (functie 5)
- ♦ l.s.m de federale overheid bijkomende budgetten voor de verdere uitbouw van mobiele teams en HIC-units te voorzien
- ♦ oproepen en initiatieven m.b.t. intersectorale samenwerking ook op niveau van de regio te initiëren.

Contactpersoon:

**Ann Vanherck, coördinator Netwerk Geestelijke Gezondheidszorg
Kempen – ann.vanherck@ggzkempen.be, 014 - 57 93 51**

Werk aan een totaalprogramma voor de Kempense snelwegen als oplossing voor de onhoudbare fileproblematiek voor Kempense bedrijven en pendelaars

De Kempen wordt doorkruist door 3 snelwegen die belangrijke schakels vormen in het hoofdwegennet: de E19 als verbinding tussen Antwerpen en Breda, de E34 als verbinding tussen Antwerpen en Eindhoven en de E313 als verbinding tussen Antwerpen en Luik. De verkeersaangroei op deze snelwegen nam de laatste jaren fors toe. Daarbij komt ook dat deze verkeersassen intensief gebruikt worden door vrachtvervoer. De E313 is zonder twijfel de drukste verkeersas en zit op alle wegvakken in de Kempen zo goed als volledig aan zijn plafond. Structurele files en een toename van het aantal ongevallen zijn het gevolg.

Bovendien wordt er op de Kempense snelwegen nog een verdere stijging verwacht van de verkeersdrukke door de realisatie van de Antwerpse Oosterweelverbinding.

Dit alles leidt ook tot problematisch sluipverkeer in en rond de dorpskernen van omliggende gemeenten.

Beleidsaanbeveling

Wij vragen de Vlaamse regering om, parallel aan de realisatie van de Antwerpse Oosterweelverbinding, een **programma** uit te werken met maatregelen **om de primaire verkeersfunctie van de Kempense snelwegen E313, E34 en E19 te vrijwaren en om de verkeersveiligheid op deze snelwegen te verbeteren**. Wij vragen hiervoor een uitvoeringsgericht actieplan met timing én geprogrammeerde budgetten te voorzien.

⁴ Cf. studie prof. Bruffaerts m.b.t. herverdeling van de beperkte middelen in de GGZ - http://www.psy0-18.be/images/PowerPoint_2015_05_28_InfoNationale/20150930_powerpoint_infosessie_bruffaerts.pdf

⁵ Belangrijk is dat hierbij rekening wordt gehouden met de specifieke werking van de CGG's in Vlaanderen. Een aantal CGG zijn penhouder voor een bepaalde werking, specifieke projecten etc. De subsidie per inwoner (en dus de enveloppe-inhoud) komt dus niet voor elk CGG overeen met eenzelfde werking.

Contactpersoon:

Nancy Peeters, stafmedewerker IOK studiedienst
nancy.peeters@iok.be - 014 57 10 36

Voorzie budgetten voor 3 dringende bovenlokale mobiliteitsknopen in functie van verkeersveiligheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling

Verhoging van de verkeersveiligheid door ondertunnelingen van de Zuidelijke Ring (R13) in Turnhout

De ring van Turnhout (R13) verbindt de E34 en de N19 met verschillende gewestwegen in het noorden van de provincie Antwerpen. De N19 speelt een belangrijk verbindende en verdelende rol in de Kempen. Door de aanleg van de N19g is de verkeersdrukte op het noordelijke deel van de N19 bij de aansluiting met de E34 met ongeveer 30% toegenomen. In de provinciale mobiliteitsstudie Middenkempen⁶ uit 2018 wordt de N19 aangeduid als de preferentiële vrachtroute tussen E313-Geel en de E34. Met de aanleg van een randweg rond Baarle-Hertog wordt er nog extra toenemend verkeer verwacht vanuit Nederland. Het kruispunt R13–N19 in Turnhout is het 3de gevaarlijkste kruispunt in Vlaanderen (score 51 op de dynamische lijst zwarte punten 2018). Dit zwarte punt dient door de volgende Vlaamse regering onverwijld aangepakt te worden.

Beleidsaanbeveling

Het veilig maken van de kruispunten aan de Zuidelijke Ring (R13) moet hoogste prioriteit krijgen in het investeringsprogramma van de volgende Vlaamse regering. We dringen erop aan dat de ondertunnelingen tijdens volgende legislatuur gerealiseerd worden.

Masterplan stationsomgeving Herentals: doorstromingsproblematiek aan ovonde van Wellens vereist ondertunneling van de spoorkruising op de Poederleesesteeweg N153, Belgiëlaan-Olympiadelaan en Lichtaartseweg

Het Masterplan stationsomgeving Herentals omvat verschillende maatregelen om de mobiliteit in de stationsomgeving te verbeteren. Om de bekende verkeersproblemen aan de ovonde van Wellens op te lossen omvat het masterplan ook de ondertunneling van de spoorwegkruising op de Poederleesesteeweg en de Lichtaartseweg. De ondertunneling van de spoorwegovergang aan Olympiadelaan/Belgiëlaan maakt eveneens deel uit van dit masterplan. Bij de realisatie van het masterplan zijn verschillende partners betrokken: de stad Herentals, NMBS, Infrabel, De Lijn en het Agentschap Wegen en Verkeer. In de mobiliteitsstudie Middenkempen wordt eveneens gevraagd om maatregelen te nemen om deze knelpunten te ondertunnellen. Het studiewerk voor de ondertunnelingen van de stationsomgeving Herentals is lopende. In de volgende legislatuur dienen middelen voorzien te worden voor de aanleg van de tunnels.

⁶ <https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/drem/dienst-mobiliteit/mobiliteitsplanning/mobiliteitsstudies/middenkempen.html>

Beleidsaanbeveling

De ondertunnelingen aan de stationsomgeving in Herentals dienen prioritair geprogrammeerd te worden in het meerjareninvesteringsprogramma AWV.

Optimalisering doorstroming op Antwerpseweg Geel (N19) – na aanpak kruispunten ook ventwegen en optimalisering doorstroming op R14 – aanpak kruispunten tot aan Kleinhoefstraat (Innovatiecampus Geel)

De aanleg van ventwegen op de Antwerpseweg moet zorgen voor een betere doorstroming en een verkeersveiligere situatie opdat het verkeer dat de handelszaken bezoekt gesplitst wordt van het doorgaand verkeer. Voor de Antwerpseweg en de ring in Geel is er al een goedgekeurd streefbeeld. Er zijn startnota's opgemaakt voor de aanpak van de kruispunten. Herinrichting van de Antwerpseweg en optimalisatie van de R14 zijn noodzakelijk voor de bovenlokale ontsluiting van het gebied E34-E313 en de N19/N19g (cf. mobiliteitsstudie Middenkempen) en voor de ontsluiting van de Innovatiecampus Geel.

Beleidsaanbeveling

In het kader van het AWV meerjareninvesteringsprogramma vraagt de regio budgetten voor de aanleg van ventwegen langs de Antwerpseweg (N19) en voor de herinrichting van de kruispunten op de R14 tot aan de Kleinhoefstraat in Geel.

Contactpersoon:

Nancy Peeters, stafmedewerker IOK studiedienst

nancy.peeters@iok.be - 014 57 10 36

Continuering GTI Kempen als hefboomfinanciering voor de transformatie van het Kempens economisch weefsel

De Kempen is een regio in verandering. Het industrieel weefsel is in volle transitie, met regelmatig sluitingen en inkrimpingen van bedrijven tot gevolg. Dit stelt de regio voor een belangrijke uitdaging op het vlak van verdere economische ontwikkeling en tewerkstelling. Daarom koos de Vlaamse regering ervoor om in 2014 een GTI (Geïntegreerd Territoriaal Investeringsprogramma) voor de Kempen in te zetten. Ook de provincie Limburg en West-Vlaanderen konden rekenen op specifieke GTI-middelen. Voor de periode 2014-2020 was er een budget van 9,5 miljoen euro aan EFRO middelen beschikbaar voor de regio Kempen. Voor stad Turnhout was er een budget van 338.000 euro ESF-steun.

Met behulp van het GTI-instrument is de Kempen erin geslaagd om de regionale economische speerpunten verder te ontplooien. Projecten in zorg en gezondheid, biogebaseerde economie, circulaire economie, energietransitie (diepe geothermie en warmtenetten) en 3D-printing in de bouw leggen de basis voor de economie van de toekomst.

Streekplatform Kempen
Sterke regio. Slim netwerk

Antwerpseweg 1, 2240 Geel – www.streekplatformkempen.be

Beleidsaanbeveling

Voor de regio is de GTI Kempen een waardevol instrument om de economische speerpunten in een hoger tempo te ontwikkelen. Bij de volgende programmaperiode vragen wij eenzelfde territoriaal budget voor de Kempen beschikbaar te maken. Zo kan de basis die er gelegd is in de huidige projecten versterkt en verbreed worden (meer ondernemerschap, nieuwe technologieën, link met arbeidsmarkt en onderwijs...).

Wij leggen de focus op 4 strategische speerpunten:

- ◆ Transitie naar industrie 4.0
- ◆ Biogebaseerde economie
- ◆ Health economy
- ◆ Duurzaamheid (circulair bouwen en ondernemen, transport, energie...)

De regio wil tijdig betrokken worden bij de voorbereiding van de nieuwe programmaperiode zodanig dat de inhoudelijke prioriteiten samenspreken met de noden van de regio en er een geïntegreerde strategie ontwikkeld kan worden. De regio wil volwaardig deelnemen aan het besluitvormingsproces bij de toewijzing van de middelen.

Contactpersoon:

Pieter Soetewey, diensthoofd dienst Europa provincie Antwerpen

pieter.soetewey@provincieantwerpen.be - 03 240 56 76

Maak werk van een integrale strategie voor de uitrol van warmte als bron van hernieuwbare energie

De Kempen kan dankzij zijn ondergrond volop de kaart trekken van groene warmte d.m.v. diepe geothermie. De technologie voor het winnen van aardwarmte is reeds bewezen in het buitenland en nu ook in Vlaanderen op de site van Balmatt in Mol en bij Janssen Pharmaceutica in Beerse staat de realisatie van een geothermisch doublet in de stijgers.

Met het Vlaams Energieplan 2021-2030 zet Vlaanderen voor het eerst duidelijk in op diepe geothermie. Tegen 2030 is de ambitie voor diepe geothermie gezet op 594GWh duurzame warmte per jaar – goed voor het verbruik van ongeveer 30.000 gezinnen.

Om de weg te effenen voor nieuwe investeringen in diepe geothermie dient er op verschillende fronten gewerkt te worden om zoveel mogelijk risico's weg te nemen. De diepe geothermiesector is nog een erg jonge sector met een enorm groeipotentieel⁷, maar ook met kinderziektes. Daarom is het belangrijk dat de overheid een aantal faciliterende maatregelen neemt ter versterking van de sector.

Een van de belangrijkste onzekerheden is het kunnen garanderen van voldoende warmte-afzet eenmaal een geothermiecentrale operationeel wordt. Een business case is rendabel als

⁷ Als het potentieel van geothermie in de Kempen en Limburg volledig gerealiseerd wordt, kan dit tegen 2020 om en bij de 1.500 nieuwe voltijdse jobs opleveren. Geschat wordt dat 75% van deze jobcreatie zich situeert in Vlaamse bedrijven, 25% in buitenlandse bedrijven. <https://vito.be/nl/geothermie-2020>

Streekplatform Kempen
Sterke regio. Slim netwerk

Antwerpseweg 1, 2240 Geel – www.streekplatformkempen.be

warmtevragers, zowel bestaande grote vragers als de warmtevraag bij nieuwe ontwikkelingen zoals verkavelingen en bedrijventerreinen geleidelijk worden opgebouwd in tijd en ruimte. Dit bouwsteenprincipe, waarbij er geleidelijk wordt gebouwd aan voldoende warmte-afzet is een essentieel uitgangspunt om geothermie op grote schaal in de Kempen te implementeren. Een strategisch warmteplan moet dit proces helpen sturen en beleidsmatig verankeren. Lokale besturen hebben hierin een belangrijke regierol.

Een andere uitdaging ligt in het vinden van een rendabele oplossing voor de productie van groene warmte in de transitieperiode richting diepe geothermiecentrale (of een andere duurzame bron). De doorlooptijd naar een grootschalig net gevoed door diepe geothermie duurt in de meeste cases langer dan 5 jaar, terwijl EPB-regelgeving bepaalt dat tijdelijke productie op basis van fossiele brandstof in tijd beperkt moet zijn tot 5 jaar. Ook voor de ondersteuning vanuit de call groene warmte is een gelijkaardige termijn van toepassing. In de praktijk blijkt het een probleem te zijn om op korte termijn een alternatief te vinden dat concurrentieel is met aardgas (Niet Meer Dan Anders-principe). In de praktijk zijn er een aantal opties (bv. installatie op basis van vaste biomassa (pellets, houtsnippers....), installatie op biomethaan, WKK (met de nuance dat deze bron niet voldoet aan de minimale eis van hernieuwbare energie (wel om het E-peil te verlagen), warmtepomp.... Voor elk van deze installaties geldt dat in vergelijking met een klassieke installatie op aardgas sprake is van een substantieel hogere kost en/of risico of onzekerheid. Dit heeft onmiddellijk repercussies op de business case van het lokale warmtenet. Oplossingen kunnen mede mogelijk gemaakt worden via aanpassingen van het Vlaamse beleidsinstrumentarium.

INVESTEERT IN
JOUW TOEKOMST
ESF

Aanbevelingen:

Ruimte voor verlenging van de transitieperiode inzake omschakeling van fossiel naar hernieuwbaar

Voorzie in een gemotiveerd transitieplan op basis van de best beschikbare technieken op fossiele energie (zolang er een concurrentienadeel t.a.v. aardgas blijft bestaan).

- ◆ CO₂-reductie is de finale doelstelling en bijgevolg afkoppeling van fossiele brandstof het einddoel. Door via een transitiescenario een project uit te rusten met een warmtenet wordt de beste garantie geboden om ten allen tijde flexibel en snel een omschakeling te maken naar de meest geschikte duurzame bron. Door het invoeren van een tijdelijke afwijking op de transitiebron, wordt op lange termijn een CO₂-reductie mogelijk die een veelvoud is van de emissies in deze tussenstap.

Bijsturing EPB-regelgeving

- ◆ Expliciet opnemen van biomethaan (of andere vormen van hernieuwbaar gas) als één van de alternatieven voor de minimale eis hernieuwbare energie.
- ◆ Volwaardige erkenning van biomethaan/biomassa als hernieuwbare bron met dito gunstige primaire energiefactoren (cf. infra)
 - Hoewel biomassa/biomethaan hernieuwbaar zijn, worden deze bronnen op gelijke voet gezet met aardgas in de berekening van het E-peil. Voor technieken zoals WKK wordt daarentegen wel een correctie toegepast. Hierdoor ontstaat een ongelijke benadering van verschillende 'alternatieve' bronnen. Dit lijkt in te druisen tegen de geest van EPB om op het einde van de rit de CO₂-uitstoot van het gebouwenpark tot een minimum te herleiden.

- ◆ Loslaten van de primaire energiefactor voor warmtenetten (geen aftopping, maar correcte validatie van het rendement van het warmtenet bij de berekening van het E-peil)
- ◆ Onderzoek de introductie van het Nederlands model van 'certificaat op netniveau'
 - De actueel voorziene verplichting tot volledige EPB-doorrekening per aansluiting is een bijkomende drempel voor nieuwe netten. Met een certificaat op netniveau zijn vooraf de kengetallen gekend en kunnen die 1op1 ingegeven worden in de individuele EPB-dossiers. Dit neemt niet alleen een extra risico weg, maar is bovendien ook efficiënter.

Investeringssteun

Vandaag is er financiële ondersteuning via de call groene warmte. De afgelopen jaren zijn er op vraag van de regio verschillende verbeteringen aangebracht aan het instrument van de call groene warmte, wat wordt toegejuicht. In de volgende legislatuur vragen we om het instrument nog verder te verfijnen op volgende punten:

- ◆ Voldoende flexibiliteit voor aansluiting op een hernieuwbare bron in een transitieperiode – mits voldaan is aan specifieke voorwaarden.
 - Indien termijnverlenging voor aansluiting op een hernieuwbare bron in de transitieperiode geen optie is (cf. punt 1), dan is het opportuun om het begrip 'kwalitatieve transitie-WKK' te definiëren binnen investeringssteun. In concrete cases is een WKK vaak de sleutel om business cases rendabel te krijgen.
- ◆ Ondersteuning voor backbone investeringen (als voorbereiding op de realisatie van een modernet voor diepe geothermie)
- ◆ Subsidie voor de inkoppelkost voor bestaande gebruikers (o.a. scholen, bedrijven, overheidspatrimonium, sociale bouwmaatschappijen) met als uitgangspunt dat de inkoppelkost financieel neutraal is t.o.v. aansluiting op het aardgasnet.
- ◆ Open oproepsysteem i.p.v. call systeem zodanig dat continue steun kan aangevraagd worden en projecten niet sneuvelen omwille van de onzekerheid (en administratieve overlast) van een jaarlijkse subsidieaanvraag.
- ◆ In lijn brengen van het steunmechanisme voor groene warmte met andere bronnen (wegwerken onrendabele top)

Specifieke aanbevelingen m.b.t. diepe geothermie

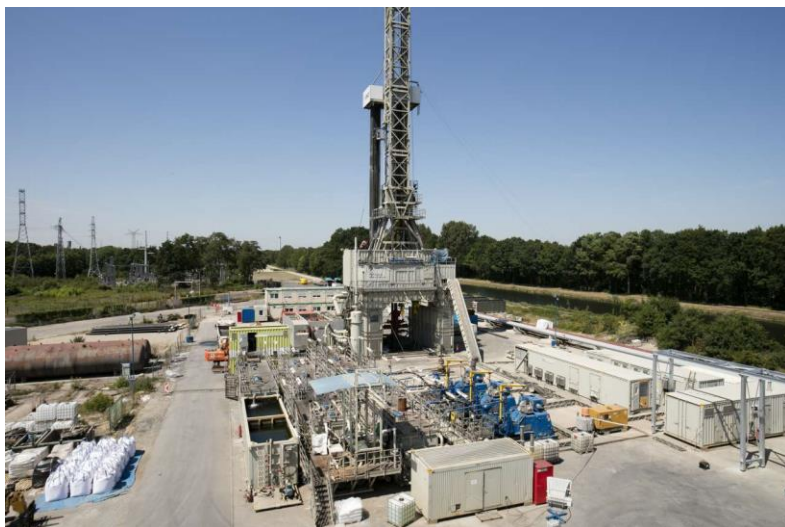
Om het potentieel van groene warmte ten volle te kunnen benutten en effectieve transitie te kunnen realiseren, dient warmte eenzelfde mate van financiële ondersteuning (op basis van gerealiseerde CO₂-reductie) te krijgen als zon en wind. In dit verband verwijzen we naar bestaande ondersteuningsmechanismen in het buitenland. Een goed voorbeeld is de SDE+ regeling in Nederland. Voor centrales met ook elektriciteitsproductie kunnen ondersteuningsmechanismen zoals 'feed-in' en 'feed-in premium' bijkomend een oplossing bieden.

Verder vragen we dat de overheid een aantal flankerende maatregelen neemt om de diepe geothermiesector toekomstbestendig te ondersteunen zodanig dat deze kan uitgroeien tot een mature technologiesector.

Flankerende maatregelen:

- ◆ Uitbreiden van kennis van de Vlaamse ondergrond blijft noodzakelijk. Vandaag is deze kennis nog zeer fragmentarisch met blinde vlekken;
- ◆ Duidelijke regelgeving omtrent uitbating van diepe geothermiecentrales;
- ◆ Opstart van een BBT (best beschikbare technieken) studie 'Diepe geothermie, waarin alle technieken, risico's, maatregelen, ... staan beschreven;
- ◆ Duidelijke visie omtrent een optimale ruimtelijke invulling/implementatie van diepe geothermie;
- ◆ Oprichting van een Vlaams overlegplatform 'Diepe geothermie' waarin alle stakeholders hun plaats hebben;

- ◆ Kwaliteitsborging door te werken met deskundigen die aan bepaalde eisen dienen te voldoen;
- ◆ Gelijkwaardige behandeling van de verschillende gebruikers van de ondergrond. In concreto wordt hierbij verwezen naar de gasopslag van Fluxys in Loenhout die een groot deel van het diepgeotermisch potentieel in de Noorderkempen blokkeert;
- ◆ Voldoende middelen voor innovatie om enerzijds de kosten te drukken en anderzijds de toepassingen van diepe geothermie uit te breiden (o.a. CO₂-captatie).
- ◆ Versterken van internationale samenwerking (engagement partnerschap GEOTHERMICA en samenwerking met Nederland in het kader van de Green Deal Ultradiepe Geothermie)

Beleidsaanbeveling

Zet in op een omvattend programma voor de uitrol van groene warmte als belangrijke bron van hernieuwbare energie via:

- ◆ een stabiel kader aan slimme investeringssteun
- ◆ verdere bijsturing van de EPB-regelgeving
- ◆ het stimuleren van lokale besturen om een regierol op te nemen en warmteplannen op te maken
- ◆ het voorzien van een voldoende lange transitieperiode voor de omschakeling van fossiel naar hernieuwbare energie vanuit het oogpunt dat warmte-afzet geleidelijk aan wordt opgebouwd in de tijd (bouwsteenprincipe)
- ◆ het voorzien van voldoende middelen voor O&O activiteiten inzake diepe geothermie en de inventarisatie van de Vlaamse diepe ondergrond bij VITO
- ◆ het verder uitwerken van een beleidskader inzake diepe geothermie

Contactpersoon:

Stijn Sneyers, diensthoofd ruimtelijke planning en milieu IOK

stijn.sneyers@iok.be - 014 56 27 86

Creëer een level playing field voor groen gas

Biomethaan is nieuw in Vlaanderen als hernieuwbare energiebron. Het EnergieConversiePark in Beerse/Merksplas toont aan dat het technologisch perfect haalbaar is om vanuit vergisting groen aardgas te kunnen produceren. Biogas kan opgezuiverd worden tot aardgaskwaliteit door het verwijderen van CO₂ en andere onzuiverheden. Het groene gas of biomethaan is een uiterst geschikte hernieuwbare energiebron om aardgastoepassingen te vergroenen. Het bestaande gasnet kan dienen als buffer voor het groene gas. De energie wordt zo op een goedkope manier opgeslagen, zonder dat er nood is aan batterijen of de ontwikkelingen van andere opslagtechnieken. Deze boodschap hebben ook onze buurlanden begrepen. Duitsland, Nederland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk behoren tot de koplopers qua groen gas productie in Europa. Al deze landen hebben een ondersteunend kader in werking waarbij de productie van groen gas evenredig of beter ondersteund wordt ten opzichte van de rechtstreekse benutting van biogas in een WKK-motor.

Om de productie van groen gas te bevorderen zijn er meerdere mogelijkheden:

- ♦ Gelijkaardige waardering productie van biomethaan vs. WKK⁸

In Vlaanderen komen groen gas projecten enkel in aanmerking voor een investeringssteun en die is op dit ogenblik te laag om een rendabel project te realiseren. Het demonstratieproject van IOK Afvalbeheer in

⁸ <https://www.biogas-e.be/node/647>

Streekplatform Kempen
Sterke regio. Slim netwerk

Beerse/Merksplas toont inderdaad aan dat de productie van groen aardgas momenteel enkel haalbaar is met bijkomende ondersteuning vanuit onder meer EFRO naast voormelde investeringssteun. Er dient minstens een gelijke waardering tussen de productie van groen gas uit biogas en de benutting van biogas in een onsite WKK-motor gerealiseerd te worden teneinde de productie van groen gas verder te bevorderen richting de biogassector. Bedrijven moeten kunnen kiezen voor de meest energie-efficiënte oplossing. Deze oplossing is afhankelijk van de bedrijfseigen energievraag én die van naburige bedrijven. Het is duidelijk dat de meest efficiënte en goedkope transitie naar een koolstofarme samenleving behaald zal worden door een combinatie van hernieuwbare elektriciteit, groene warmte én hernieuwbaar gas. Het is niet logisch dat de productie van groen gas een concurrentieel nadeel moet ondervinden ten opzichte van de onsite valorisatie in een WKK-motor.

We verwijzen naar het steunmechanisme in Wallonië waar de inzet van biomethaan in WKK wordt ondersteund (<https://www.biogas-e.be/node/625>) ;

- ♦ Verhogen van de vraag naar biomethaan richting marktwerking

Naast de bestaande quota voor groene stroom wordt voorgesteld om een quotum voor groen gas in te voeren. Het beleid zet gasleveranciers op deze manier aan om verkoopstrategieën voor groen gas te ontwikkelen. Bedrijven en particulieren zullen zo de mogelijkheid krijgen hun gasverbruik te vergroenen.

- ♦ Steunmechanisme voor biomethaan aan verbruikerszijde op basis van onrendabele topbenadering

Vandaag is Vlaamse investeringssteun voorzien voor de productie van biomethaan via de Call Groene Warmte. Dit initiatief wordt uiteraard toegejuicht, maar op basis van de eerste praktijkervaringen lijkt het niet waarschijnlijk dat dit toereikend is om de productiekost tot op het niveau van de actuele aardgasprijs (voor grootverbruikers) te brengen.

Die garantie kan wel geboden worden met een steunmechanisme voor biomethaan aan verbruikerszijde (bijvoorbeeld voor voeding van een warmtenet) op basis van een onrendabele topbenadering.

◆ Een uitbreiding van de EPB regelgeving

Sinds 2014 verplicht de EPB regelgeving om een minimum aandeel van de nodige energie in gebouwen te halen uit hernieuwbare bronnen. Momenteel zijn er 5 opties om te voldoen aan het verplicht aandeel hernieuwbare energie. Wij pleiten ervoor een zesde optie toe te voegen, die het mogelijk maakt het aandeel hernieuwbare energie in te vullen via de aankoop van groen gas. Dit ligt perfect in lijn met de doelstelling van de EPB regelgeving om onafhankelijk te worden van fossiele brandstoffen. Bouwprojecten die wegens praktische redenen (slechte oriëntatie, plaatsgebrek...) onvoldoende gebruik kunnen maken van de 5 huidige opties, kunnen via de aankoop van groen gas toch op eenvoudige manier het minimum aandeel hernieuwbare energie invullen.

◆ Een bijmengquotum voor bio-CNG en bio-LNG

Groen gas heeft daarnaast alle troeven in handen om de transitiebrandstof te worden in de transportsector in afwachting van de definitieve doorbraak van *zero-emissions* voertuigen. Zeker voor langeafstandstransport met schepen en vrachtwagens is gas een uiterst geschikte brandstof. De keuze voor groen gas, in de vorm van bio-CNG of bio-LNG, betekent een keuze voor een drastische vermindering in de uitstoot van NO_x, fijn stof en CO₂. Een keuze die de Vlaanderen ook maakte met het actieplan 'Clean Power for Transport'. Rijden op hernieuwbaar gas heeft een positieve impact op de luchtkwaliteit, lawaaioverlast, het tegengaan van klimaatverandering en de energieonafhankelijkheid van aardolieproducten. Bovendien is groen gas, geproduceerd uit afvalproducten, een *advanced biofuel*. Deze mag dubbel geteld worden in de Europese 2020-doelstelling van 10% hernieuwbare energiebronnen in de transportsector. Er wordt een bijmengquota voorgesteld, waarbij bio-CNG en bio-LNG worden bijgemengd in CNG en LNG voertuigen. Deze quota liggen perfect in de lijn met de bijmengplicht voor biobrandstoffen in diesel en benzine.

◆ Ondersteuning van een registratiesysteem voor groen gas

De toepassingen van groen gas zijn divers en via het bestaande gasnet is een efficiënt transport mogelijk. Eens geïnjecteerd in het net is de groene gasmolecule niet meer te onderscheiden van de fossiele methaanmoleculen aanwezig in het gasnet. Een registratiesysteem is noodzakelijk om het groene gas te verhandelen, dubbeltelling te vermijden en eindgebruik te registreren. Een registratiesysteem zorgt voor een betrouwbaar kader voor de handel in hernieuwbare gas en is het noodzakelijke sluitstuk in de lancering ervan. Op 5 april '19 heeft de Vlaamse regering het decreet inzake garanties van oorsprong voor groen gas, warmte en koude goedgekeurd. De uitvoeringsbesluiten moeten nog volgen.

Beleidsaanbeveling

Zorg voor een gelijk speelveld tussen groen gas en warmtekrachtkoppeling opdat groen gas ten volle de kans krijgt om de verduurzaming van onze energie mee waar te maken.

Dit vergt:

- ◆ een steunmechanisme voor biomethaan aan verbruikerszijde (bv. voor voeding van een warmtenet) op basis van een onrendabele topbenadering (Wal) of exploitatiesteun productiezijde (NL/FR/D)
- ◆ erkenning van groen gas als minimum aandeel hernieuwbare energie in EPB-regelgeving.
- ◆ bijmengquotum bio-CNG/bio-LNG
- ◆ quotum groen gas

Contactpersoon:

Jonathan De Witte – diensthoofd patrimonium IOK

jonathan.dewitte@iok.be – 014 56 27 66

Stijn Sneyers – diensthoofd ruimtelijke planning en milieu IOK

stijn.sneyers@iok.be – 014 56 27 86

Investeer in de Kempense ziekenhuizen (gebouwen, zorgprogramma's en zware medische apparatuur) op basis van een geobjectiveerde analyse van de huidige en toekomstige zorgvraag

De Vlaamse gemeenschap is bevoegd voor de financiering van investeringen in de infrastructuur van ziekenhuizen, net als voor de financiering van en investeringen in zware medische apparatuur. Vlaanderen houdt bij de toewijzing van middelen onder meer rekening met de geografische spreiding (o.a. programmanormen op basis van inwoneraantal) en de mate van samenwerking tussen ziekenhuizen.

De 4 ziekenhuizen van de regio Kempen (AZ Turnhout, AZ Herentals, H. Hartziekenhuis Mol en het Sint-Dimpna ziekenhuis Geel) hebben in 2016 als één van de eerste ziekenhuisnetwerken in Vlaanderen, de krachten gebundeld en het Ziekenhuisnetwerk Kempen vzw opgericht. Het doel van de samenwerking is om samen betere zorg te leveren, meer specialisaties aan te bieden en de middelen efficiënter in te zetten. Sinds augustus 2015 baten AZ Turnhout, AZ Herentals en het H. Hartziekenhuis in Mol gezamenlijk het Kempens Hartcentrum uit. Om dialysepatiënten uit de Zuiderkempen dicht bij huis te behandelen, werden twee Centra voor Collectieve Autodialyse (CAD) opgericht: één in het H. Hartziekenhuis Mol (2004) en één in het Sint-Dimpna Ziekenhuis Geel (eind 2015). De samenwerking op het vlak van oncologie wordt geïntensifieerd binnen het Netwerk Oncologie Kempen (NOK). De gespecialiseerde chirurgie en radiotherapie zijn gecentraliseerd, chemotherapeutische behandelingen blijven decentraal. Onder de naam 'Taxandria' werd enkele jaren geleden een gezamenlijke aankoopcentrale opgestart waarbij uniformisering van

procedures en materialen en administratieve en financiële voordelen gerealiseerd worden. Ook op het vlak van weefselonderzoek en moleculaire biologie (klinisch labo en labo anatomopathologie) hebben de vier Kempense ziekenhuizen samenwerkingsverbanden opgestart.

Momenteel wordt door de Vlaamse overheid een nieuw regelgevend kader inzake zorgstrategische planning uitgewerkt. Het instrument van de zorgstrategische planning zal in de toekomst niet alleen gebruikt worden voor investeringen in de ziekenhuisinfrastructuur (VIPA-middelen), maar ook voor het onderbouwen van de toekenning van planningsvergunningen en –erkenningen. Het uitwerken van regionale zorgstrategische plannen per ziekenhuisnetwerk is complex o.a. door onduidelijkheid over de finaliteit en de te beperkte ondersteuningscapaciteit. Het Ziekenhuisnetwerk Kempen is één van de drie pilootprojecten in de 1ste golf in Vlaanderen en is reeds operationeel. Het is een grote bezorgdheid dat de verschillende snelheden waarmee de netwerken elders in Vlaanderen vorm krijgen, een rem vormen op de uitbouw van het Ziekenhuisnetwerk Kempen.

Het Kempense Ziekenhuisnetwerk bestrijkt een werkingsgebied van ± 500.000 inwoners. Toch stellen we vast dat de Kempenaar vaak zijn zorg buiten de regio moet gaan zoeken. Het Ziekenhuisnetwerk Kempen heeft bijvoorbeeld geen PET-scan en verhoudingsgewijs te weinig NMR toestellen. De mobiliteit in de Kempen is ook van die aard dat een snelle verplaatsing (<35min) in geval van een medische urgentie naar de universitaire ziekenhuizen in Antwerpen of Leuven quasi onmogelijk is. Het is dus nodig en verantwoord dat er naast een goed uitgebouwd basisaanbod ook bepaalde gespecialiseerde infrastructuur voor tijdskritische zorg aanwezig is. Een voorbeeld is de uitbouw van een S2-centra voor de behandeling van beroertes.

Demografische prognoses zijn een belangrijke indicator voor de inschatting van de toekomstige zorgvraag. De omgevingsanalyse van het Zorgstrategisch Plan Kempen leert dat de bevolking in de Kempen met 8,5% zal toenemen tegen 2035, d.i. een groei met

45.870 inwoners. Daarnaast zal ook de vergrijzing en de verzilvering in vergelijking met andere regio's exponentieel stijgen. Momenteel behoren we nog bij de minst vergrijzde regio's in Vlaanderen. In 2018 is 5,5% van de Kempenaren 80-plusser (229.197 inwoners), t.a.v. 6,1% in Vlaanderen. Projecties voorspellen in de Kempen een stijging van 8,4% tegen 2035, een toename van ongeveer 20.000 80-plussers. We behoren dan tot de koplopers in Vlaanderen. Deze evolutie zal onlosmakelijk impact hebben op de zorgvraag. Er zal in de Kempen dus een grotere behoefte zijn aan G-bedden⁹ en geriaters. Ook de toewijzing van VIPA-middelen voor ziekenhuisgebouwen dient evenredig te zijn met de toenemende zorgvraag en in functie van de ouderdom van de huidige gebouwen. Het is essentieel dat er voldoende langetermijnperspectief (2035) wordt gehanteerd en de nodige middelen tijdig worden toegewezen. Binnen het Ziekenhuisnetwerk Kempen wil men evolueren van 5 ziekenhuiscampussen naar 3 sites (Herentals, Geel/Mol, en Turnhout).

Beleidsaanbeveling

Kempenaren moeten toegang hebben tot kwaliteitsvolle basiszorg in de eigen regio. Investerings in ziekenhuisgebouwen en ziekenhuisinfrastructuur dienen te gebeuren op basis van een objectieve analyse van de huidige en toekomstige zorgvraag (doorkijk richting 2035). Tekorten en historische achterstanden moeten zo weggewerkt worden.

De lange verplaatsingstijd in geval van medische urgenties maakt het verantwoord en nodig dat tijdskritische gespecialiseerde behandelingscentra in de Kempen worden uitgebouwd, zoals een S2 centrum voor beroertezorg.

⁹ G: geriatisch bedden. In een standaard ziekenhuis zijn er verschillende diensten. De bedden, dus eigenlijk het aantal plaatsen, waarover zo een dienst beschikt, dragen een eigen kenletter. Elk bed is dus 1 plaats voor een bepaald type patiënt die een bepaalde zorgbehoefte heeft.

Contactpersoon:

Jo Leysen, coördinator vzw Ziekenhuisnetwerk Kempen

jo.leysen@azturnhout.be - 014 44 41 05

Creëer een solide decretaal kader voor streekbeleid in Vlaanderen

Met de conceptnota “Naar een versterkt streekbeleid en bovenlokaal werkgelegenheidsbeleid” uit 2016 is de bestaande structuur van het streekbeleid in Vlaanderen geheroriënteerd en op een meer daadkrachtige en lokaal gedragen manier ingekleurd. Door middel van een ESF oproep werd cofinanciering gegeven aan actiegerichte samenwerkingsverbanden van lokale actoren (lokale besturen, sociale partners, middenveld) om een integraal streekbeleid en bovenlokaal werkgelegenheidsbeleid op eigen maat vorm te geven. Er werd gekozen om een ‘proefperiode’ van drie jaar te hanteren om nieuwe initiatieven de kans te geven zich te vormen en te groeien. Op basis van lessons learned zou de Vlaamse regering het decretaale kader van 7 mei 2004¹⁰ aanpassen of een nieuw decreet uitwerken.

In de regio Kempen hebben de streekpartners de conceptnota aangegrepen om een grondige evaluatie te maken en zichzelf heruit te vinden. De werking van RESOC Kempen werd stopgezet en een nieuwe vzw Streekplatform Kempen werd opgericht. Bij de 1ste oproepronde ESF Versterkt Streekbeleid werd een dossier ingediend en cofinanciering verkregen voor een periode van drie jaar. De Kempen heeft deze drie jaar benut om zijn platformrol waar te maken en acties rond innovatie en ondernemerschap, aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt, zorg en welzijn, klimaat en mobiliteit op te zetten.

¹⁰ <https://www.werk.be/beleidsthemas/subregionaal-beleid>

Streekplatform Kempen
Sterke regio. Slim netwerk

Antwerpseweg 1, 2240 Geel – www.streekplatformkempen.be

Door de partners wordt het Streekplatform Kempen gezien als een ‘veilige haven’, een neutrale plek waarin verschillende actoren met elkaar in dialoog kunnen en voor de regio acties kunnen uitwerken. Het Streekplatform is de smeerolie tussen alle organisaties die voor de Kempen allianties maken en de actorrol opnemen. In het licht van de veelheid aan regionale sectorale processen die lopen (cf. vervoerregio, zorgregio, BRV, onderwijs-welzijn....) willen wij de komende jaren het Streekplatform Kempen volop verder uitbouwen tot een sterke netwerkorganisatie die werkt voor de versterking van de sociaaleconomische toekomst van de Kempen.

Beleidsaanbeveling

Wij roepen op dat Vlaanderen zijn ambities om te komen tot versterkt streekbeleid niet loslaat, maar een solide decretaal kader creëert dat de streekwerkingen in Vlaanderen een duidelijk mandaat en financiering geeft om een streekbeleid met impact te voeren.

Contactpersoon:

Dominique Van Dijck, coördinator Streekplatform Kempen

dominique.vandijck@iok.be, 0479 75 43 72

Bijlage:

**DIEPE GEOTHERMIE EN
WARMTENETTEN IN DE KEMPEN –
BELEIDSAANBEVELINGEN**

FEBRUARI 2019

PROBLEEMSTELLING

De realisatie van een eerste functionerende centrale op de Balmatt-site in Mol bevestigt het diep geothermisch potentieel in de Kempen. Het Vlaams Energieplan 2021-2030 vertaalt dit potentieel door voor het eerst expliciet in te zetten op deze techniek met de concrete doelstelling om tegen 2030 594 GWh/j duurzame warmte uit diepe geothermie te realiseren.

Met het project Warmtemakelaar Kempen onderneemt de Kempen zelf vandaag concreet actie om deze doelstellingen mee te realiseren door actief in te zetten op de realisatie van warmtenetten.

De diepe geothermiesector (en de sector warmte in het algemeen) is nog een erg jonge sector met een enorm groeipotentieel, maar ook met kinderziektes en onzekerheden. Daarom is het belangrijk dat de overheid een aantal ondersteunende en faciliterende maatregelen neemt om van dit potentieel realiteit te maken.

Om de weg te effenen voor nieuwe investeringen in diepe geothermie moet op verschillende fronten tegelijk gewerkt worden om zoveel mogelijk risico's en onzekerheden weg te nemen. Een geothermisch project is immers zeer kapitaalintensief.

Aanpak in de Kempen: geleidelijke opbouw van warmtevraag in de aanloop naar diepe geothermie

Een van de **belangrijkste onzekerheden**¹¹ is het kunnen **garanderen van voldoende warmte-afzet** eenmaal een geothermiecentrale operationeel wordt. In de praktijk is de warmtevraag op 1 plaats slechts in uitzonderlijke gevallen voldoende hoog. In die zin zijn cases Balmatt en Janssen Pharmaceutica niet zomaar kopieerbaar. Bij nieuwe installaties zal de warmte-afzet onvermijdelijk meer gespreid moeten worden in de ruimte en zal de 'tussentijd' overbrugd moeten worden.

¹¹ Een eerste risico – het boorrisico – werd reeds afgedekt door de Waarborgregeling d.d. 20/04/2018

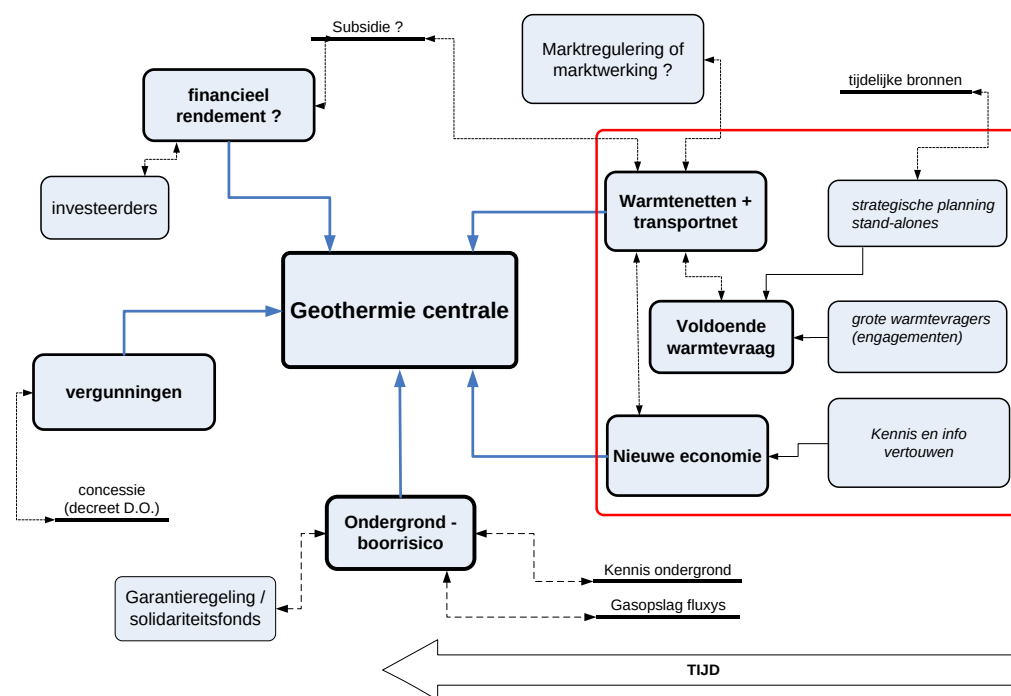

Streekplatform Kempen
Sterke regio. Slim netwerk

Antwerpseweg 1, 2240 Geel – www.streekplatformkempen.be

Dit betekent dat potentiële warmtevragers, **zowel bestaande grote vragers als warmtevraag van nieuwe ontwikkelingen zoals verkavelingen en bedrijventerreinen worden geleidelijk 'opgebouwd'** in de ruimte en in de tijd. Een strategisch warmteplan moet dit proces helpen sturen en beleidsmatig verankeren. Er is een match wanneer het pakket aan bouwstenen de kritische ondergrens voor een nieuwe businesscase diepe geothermie op een bepaalde locatie bereikt.

Figuur 1: sturende parameters voor nieuwe cases diepe geothermie

INVESTEERT IN
JOUW TOEKOMST
ESF

Het omkeren van de aanpak, nl. het geleidelijk opbouwen van voldoende warmteafzet om op die manier het pad te effenen voor nieuwe installaties, is noodzakelijk om geothermie in de Kempen op grote schaal te implementeren.

Lokale besturen hebben een centrale regisseursrol in dit proces.

Het inmiddels goedgekeurde EFRO-dossier 1259 Warmtemakelaar Kempen speelt hierop in en ondersteunt lokale besturen in hun regierol (schematisch beeld in bijlage). Naast promotor IOK zijn intussen 9 Kempense besturen als inhoudelijke partner met cofinancieringsengagement toegetreden.

In deze transitieperiode is het van groot belang dat snel en op korte termijn actie ondernomen wordt. Elke 'bouwsteen' die al dan niet kan gerealiseerd worden, kan de haalbaarheid van een diepgeothermisch project doen kantelen in positieve of negatieve zin. Kansen, zoals het uitrusten van een nieuwe verkaveling met een warmtenet, kunnen meestal maar 1x benut worden bij projectaanvraag. Nadien zitten aansluitkansen op slot voor lange periode van 15 à 20 jaar minimum.

Wanneer is de aanleg van een lokaal warmtenet (in een verkaveling) haalbaar en opportuun?

- Er is een rendabele businesscase + investeerder voor het lokale warmtenet (eventueel door toedoen van subsidies);
- Er is een concrete (en rendabele) oplossing voor de productie van (groene) warmte om de warmtevraag op korte termijn af te dekken;
- Er is doorkijk (op termijn) op bijkomende lokale warmtenetten en een grote, betrouwbare bron (diepe geothermie of restwarmte bijvoorbeeld)¹².

Het laatste punt wordt afgedekt door de opmaak van een lokaal warmteplan, waarvoor verschillende Kempense gemeenten zich reeds geëngageerd hebben (engagement binnen EFRO-project 1259)

¹² Het is ook mogelijk dat lokale (eiland)warmtenetten haalbaar en duurzaam op zichzelf kunnen blijven functioneren (bijvoorbeeld op lokale biomassa) zonder dat een koppeling met andere netten noodzakelijk is.

De rentabiliteit van een lokaal distributienet wordt bepaald door verschillende parameters, zoals lengte van het net, aantal en aard van de afnemers, volloopsceario, afschrijftermijn van het net, beoogde rendement, levertarief warmte, productiekost warmte,... Het levertarief van de warmte wordt bepaald op basis van het niet-meer-dan-anders (NMDA)-principe.

Concrete probleemstelling: het vinden van rendabele oplossing voor de productie van (groene) warmte binnen een tijdsbestek van 5 jaar

Productiekost en risicobeheersing van de warmtelevering zijn cruciale parameters in de businesscase voor een lokaal net. In concrete cases blijkt op dit vlak vaak een probleem te ontstaan bij de omschakeling van (goedkoop) aardgas naar groene warmte. **Uit de analyses blijkt ook dat –mits de juiste (Vlaamse) beleidsmaatregelen – een doorbraak kan gecreëerd worden.** De beoogde aanpassingen in beleidsmaatregelen situeren zich op 2 vlakken:

Financiële ondersteuning (o.a. de call steunregeling groene warmte)

Aanpassingen in de EPB-regelgeving.

Een stand-alone wijk wordt in EPB-context ontworpen om 'groene' warmte te ontvangen enerzijds en om subsidieerbaar te zijn binnen Call Groene Warmte anderzijds. De doorlooptijd naar een grootschalig net gevoed door diepe geothermie is in de huidige startfase (beperkt warmteaanbod) in de meeste cases waarschijnlijk langer dan 5 jaar terwijl EPB-regelgeving bepaalt dat tijdelijke productie op basis van fossiele brandstof in tijd beperkt moet zijn tot 5 jaar. Ook voor ondersteuning vanuit Call groene warmte is een gelijkaardige tijdelijkheid van toepassing (4 jaar). Dit betekent dat na 5 (4) jaar voorzien moet worden in een 'transitiebron' (die voldoet aan de EPB-richtlijnen en de voorwaarden van de Call groene warmte). In de praktijk zijn hiervoor een aantal opties:

- Installatie op basis van vaste biomassa (pellets of houtsnippers...);
- Installatie op biomethaan¹³;

¹³ Vandaag is het beschikbaar volume biomethaan nog beperkt. Er mag vanuit gegaan worden dat mits de juiste beleidsomkadering (garanties van oorsprong e.a.,...) dit aanbod snel zal stijgen.

- WKK (met de nuance dat deze bron niet geschikt is om te voldoen aan de minimale eis hernieuwbare energie (wel om E-peil te verlagen);
- Warmtepomp: elektrisch of gasabsorptiewarmtepomp;
- ...

Voor elk van deze installaties geldt dat in vergelijking met een klassieke installatie op aardgas sprake is van een substantieel hogere kost en/of risico of onzekerheid¹⁴. Een hogere productiekost van de warmte (alsook elke vorm van risico/onzekerheid) heeft onmiddellijke repercussies op de businesscase van het lokale warmtenet.

In de praktijk blijkt het vaak een probleem om op deze korte termijn een alternatief te vinden dat concurrentieel is met aardgas, waardoor een kansrijke businesscase op losse schroeven kan komen te staan. Het verkooptarief van warmte aan de eindgebruiker is een doorslaggevende parameter in elke businesscase. Dit tarief wordt vandaag vanuit het niet-meer-dan-anders principe vastgeklemd op het referentietarief voor aardgas, dat nog steeds op een zeer laag niveau zit, waardoor de ruimte voor nieuwe cases in de actuele context beperkt is.

Op die manier dreigen kansrijke situaties onomkeerbaar verloren te gaan: **het uitrusten van een project met een warmtenet op zich biedt immers de beste garantie om te allen tijde flexibel en snel een omschakeling te maken naar de meest geschikte duurzame bron.** In het bijzonder bij nieuwe ontwikkelingen met geleidelijke voltooiing stelt zich dit probleem. **Na 5 jaar is de voltooiing (en bijgevolg warmteafname) vaak nog onvoldoende in verhouding tot de hoge investeringen en onzekerheden van een hernieuwbare bron.**

Dit heeft voor gevolg dat in bepaalde wijken waarvoor een rendabel net kan ontworpen worden op basis van verwachte tarieven geothermische warmte, een businesscase op basis van een tijdelijke groene bron niet zomaar voor de hand ligt. Op die manier dreigen cruciale bouwstenen onzeker te worden of onomkeerbaar verloren te gaan, wat repercussies kan hebben op het groter geheel, i.c. de uiteindelijke te realiseren businesscases diepe geothermie. Hierbij

geldt dat voor een verkaveling in de steigers de factor tijd geen bondgenoot is.

Enkele probleemstellingen met beleidsrelevantie kunnen als volgt worden samengevat:

- Inconsequente doorrekening van de primaire energiefactor voor biomassa/biomethaan ¹⁵in EPB (E-peil, minimale eis hernieuwbare energie);
- Substantieel hogere kost (Capex, Opex) voor een installatie op biomassa in vergelijking met klassieke gasketel;
- Substantieel hogere kost voor aankoop biomethaan in vergelijking met aardgastarief.

Deze probleemstellingen worden versterkt door

- beperkte tijd om omschakeling van fossiel naar groen te maken in EPB (5 jaar);
- beperkte tijd om omschakeling van fossiel naar groen te maken in Call Groene Warmte (4 jaar).

Mogelijke oplossingen:

- Aanpassingen in EPB-regelgeving (in het bijzonder m.b.t. aangepaste primaire energiefactoren biomassa – biomethaan);
- Herkomstcertificering voor biomethaan;
- Financiële ondersteuning onrendabele top bij toepassing biomethaan (€/MWh);
- Indien niet (of niet tijdig) een oplossing verzekerd kan worden voor biomassa/biomethaan (EPB, afdekken onrendabele top) → ruimte creëren om verlenging te verkrijgen voor de periode waarbinnen de omschakeling van fossiel naar hernieuwbaar moet gebeuren. (EPB, Call groene warmte). Het spreekt voor zich dat deze verlenging niet generiek mag zijn en dat hieraan een specifieke limiet en welbepaalde voorwaarden moeten gekoppeld worden;

¹⁴ Ook in vergelijking met de verwachte kost voor diepgeothermische warmte, zijn de alternatieven meestal een stuk duurder.

¹⁵ Een ander aandachtspunt is dat biomethaan niet expliciet opgenomen is als hernieuwbare bron in EPB.

- Investeringssteun continueren met voldoende garantie blijft belangrijk gelet op het kapitaalintensieve karakter van warmte-investeringen.

Hieronder wordt een voorstel geformuleerd hoe deze mogelijke oplossingen concreet kunnen worden gemaakt via het Vlaams instrumentarium.

Ruimte voor verlenging van de transitieperiode inzake omschakeling van fossiel naar hernieuwbaar

Zolang hernieuwbare bronnen niet ten volle concurrentieel zijn met aardgas, zal dit wegens op de businesscase van een groen warmtenet en zullen situaties blijven voorkomen waarbij de businesscase van een warmtenet gevoed door een hernieuwbare bron niet overeind blijft tegenover een fossiele bron. Nochtans is precies de aanwezigheid van een warmtenet op zich een sterke troef voor een snelle transitie (in de toekomst). In een klassieke wijk met individuele warmtevoorzieningen is de omschakeling van fossiel naar hernieuwbaar immers zeer complex omdat elke woning individueel moet benaderd worden. Indien een warmtenet aanwezig is, is deze omschakeling te allen tijde zeer eenvoudig te verwezenlijken.

Uiteraard is CO₂-reductie de finale doelstelling en bijgevolg afkoppeling van fossiele brandstof het einddoel. Door via dit transitiescenario een project uit te rusten met een warmtenet wordt de beste garantie geboden om te allen tijde flexibel en snel een omschakeling te maken naar de meest geschikte duurzame bron. Op die manier maakt een tijdelijke afwijking voor transitiebronnen op lange termijn CO₂-reductie mogelijk die een veelvoud is van de emissies in deze tussenstap.

Om die reden is het noodzakelijk om te voorzien in een realistisch transitiemodel op basis van de best beschikbare technieken op fossiele energie – zolang dit onevenwicht in concurrentiepositie blijft bestaan.

De actueel voorziene periode om deze omschakeling te maken (resp. 5 jaar om in regel te zijn met EPB en 4 jaar voor Call Groene Warmte)

is niet realistisch om een rechtstreekse overstap naar diepe geothermie te maken. Maar ook de omschakeling naar andere hernieuwbare bronnen (als tussenstap of definitief) binnen deze periode is vaak problematisch, zoals hoger beschreven. Een oplossing kan geboden worden door ruimte te bieden om gemotiveerd deze transitieperiode te verlengen.

Om garanties te kunnen bieden dat het voorziene transitiescenario naar een hernieuwbare bron effectief binnen een voorop te stellen termijn gerealiseerd wordt, zouden aan een afwijking volgende voorwaarden kunnen gekoppeld worden:

- Er is geen rendabele businesscase mogelijk op basis van op korte termijn voorhanden zijnde alternatieven voor hernieuwbare bron;
- Er is reële doorkijk op een grote betrouwbare hernieuwbare bron, bijv. diepe geothermie: d.w.z. er is een globale match tussen geothermisch warmteaanbod en potentiële warmteafzet in combinatie met rendabel moeder-warmtenet op basis van prescreening ondergrond (geothermisch potentieel) en bovengrond (warmtevragers-bouwstenen);
- Financieel-economisch levert het betrokken stand-alone distributienet een rendabele businesscase, uitgaande van geraamde marktconforme warmteproductiekost voor diepe geothermie;
- De stad of gemeente engageert zich formeel om binnen 4 jaar over een goedgekeurd warmteplan te beschikken. Dit warmteplan concretiseert de gefaseerde doorloop naar stabiele hernieuwbare bron en garandeert een beleidsmatige verankering van deze match onder meer in het ruimtelijk ordeningsbeleid (bijvoorbeeld verordening,...).

Bemerking: financiële stimuli voor hernieuwbare bronnen (zoals biomethaan) die ervoor zorgen dat het concurrentienadeel t.o.v. aardgas wordt weggewerkt, maken bovenstaande afwijking eventueel overbodig (voor zover er ook voldoende MWh groen beschikbaar is).

Bijsturing EPB-regelgeving

Volwaardige en correcte validatie binnen EPB van biomassa/biomethaan als hernieuwbare warmtebron

Zoals hoger aangegeven worden biomassa en biomethaan onvoldoende gehonoreerd in de EPB-berekeningen

Aanbeveling:

- **Expliciet opnemen van biomethaan (of andere vormen van hernieuwbaar gas) als een van de alternatieven voor minimale eis hernieuwbare energie.**

Daarbij dient een kader gecreëerd te worden voor garanties van oorsprong voor 'groen gas', waarbij de beschikbaarheid en benutting van hernieuwbaar gas gevaloriseerd wordt binnen EPB.

- **Volwaardige erkenning van biomethaan/biomassa als hernieuwbare bron met dito gunstige primaire energiefactoren.**

Hoewel biomassa/biomethaan hernieuwbaar zijn, worden deze bronnen op gelijke voet gezet met aardgas in de berekening van het E-peil. Voor technieken zoals WKK wordt daarentegen wel een correctie toegepast. Hierdoor ontstaat een ongelijke benadering van verschillende 'alternatieve' bronnen. Dit lijkt in te druisen tegen de geest van EPB om op het einde van de rit de CO₂-uitstoot van het gebouwenpark tot een minimum te herleiden.

Randbemerking: het hernieuwbare/duurzame karakter van biomassa staat wel eens ter discussie. Veel hangt af van aard, herkomst en verwerking. Om te kunnen genieten van deze status zouden hieraan voorwaarden gekoppeld moeten worden: korte keten, verantwoord beheer, geen concurrentie met voeding, niet in conflict met materialenhierarchie, garanties inzake uitstoot van schadelijke stoffen (zie ook voorwaarden steunregeling groene warmte hieromtrent).

Andere aanbevelingen

- Primaire energiefactor (PEF) voor warmtenetten
 - Korte termijn: loslaten van de aftopping van de primaire energiefactor tot 0,7 aan de grens van de individuele wooneenheid;

- Middellange termijn: invoeren van een nieuwe gedifferentieerde PEF per categorie van warmtebron op basis van een vergelijking met buitenlandse factoren (NL, D) en voor nieuwe duurzame warmtebronnen (geothermie, zonthermie,...);
- Onderzoeken van de Nederlandse benadering van 'Energiemaatregel Gebied' (EMG), waarbij een 'energie omzettingsrendement' voor een warmtenet wordt berekend als factor voor de doorrekening in het E-peil.
- Naar Nederlands model de introductie van een 'certificaat op net-niveau' te onderzoeken:

De actueel voorziene verplichting tot volledige EPB-doorrekening per aansluiting is een bijkomende drempel voor nieuwe netten. Met een certificaat op netniveau zijn vooraf de kengetallen gekend en kunnen die één-op-één ingegeven worden in de individuele EPB-dossiers. Dit neemt niet alleen een extra risico weg maar is bovendien ook efficiënter.

Investeringssteun

Investeringssteun blijft een belangrijke hefboom. Investerings in warmtenetten (en groene warmte productie) zijn immers zeer kapitaalintensief. In veel gevallen blijkt financiële steun als hefboom onontbeerlijk om projecten op de kaart te zetten – in het bijzonder in pioniersfase. Investeringssteun betekent vaak ook een opstap naar robuustere, toekomstgerichte netwerken en voorkomt op die manier weinig duurzame lock-in.

Het belangrijkste instrument vandaag is de Call Groene Warmte.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van suggesties / aandachtspunten vanuit praktijkervaring van projecten in de Kempen. In dit verband dient aangestipt dat vanuit de regio wordt toegejuicht dat dit systeem reeds op diverse punten werd geamendeerd, rekening houdend met input vanuit de praktijk.

Voldoende flexibiliteit voor aansluiting op hernieuwbare bron in transitieperiode – mits voldaan is aan specifieke voorwaarden

Indien termijnverlenging voor voeding met een klassieke gasketel geen optie is, is het alleszins opportuun om het begrip 'kwalitatieve

transitie-WWK' te definiëren binnen de context investeringssteun. Een WKK op aardgas is geen hernieuwbare maar wel een zeer efficiënte bron.

In concrete cases wordt vastgesteld dat een WKK – in synergie met een derde partij (grote warmtevragers) – vaak de sleutel is om businesscases rond te krijgen. Dikwijls hangt dit samen met het feit dat op die manier op rendabele wijze de brug kan gemaakt worden naar voldoende volloop in een nieuwe ontwikkeling.

Hieraan kunnen dezelfde voorwaarden gekoppeld worden als beschreven onder punt 0.

Ondersteuning backbone-investeringen (

In een rationeel warmtetraject wordt (in de Kempen) steeds parallel op 2 sporen gewerkt, i.c. op korte termijn de realisatie van lokale 'eilandnetten' en op langere termijn de realisatie van een moedernet op diepe geothermie (of een andere grote bron). Er zijn situaties mogelijk waarbij voor een lokaal distributienet een interessante synergie gevonden wordt tussen enerzijds de nieuwe verkaveling en anderzijds een grote speler op vlak van productie/afname van warmte (en elektriciteit). In een korte termijnredenering wordt de verbindingsleiding gedimensioneerd op basis van deze 1-op-1-relatie. Vanuit langetermijnperspectief kan het echter wenselijk zijn het verbindingstraject te upgraden als het onderdeel kan zijn van een toekomstig groter transportnet. Het is dan echter niet denkbeeldig dat een positieve case op die manier niet langer rendabel is. Nochtans is deze upgrade een essentiële hefboom voor het grotere geheel (en bijgevolg ook voor de finale CO₂-reductie).

Aanbeveling

Dit aspect werd intussen reeds geïncorporeerd in de Call Groene Warmte, wat vanuit de regio bijzonder gewaardeerd wordt.

Subsidie voor de inkoppelingskost van bestaande verbruikers

De aanleg van warmtenetten vraagt niet alleen investeringen op het openbaar domein. Om bestaande (grote) vragers te kunnen inkoppelen, zijn ook investeringen nodig bij de verbruiker zelf. Als daarbij meerdere gebouwen binnen een complex onderling moeten gekoppeld worden, kan de inkoppelingskost behoorlijk oplopen. Dit is in het bijzonder het geval voor vele niet-residentiële verbruikers (bedrijven, scholen, overheidsgebouwen ...). De actuele subsidiemogelijkheden blijken vaak ontoereikend om te kunnen

beantwoorden aan het niet-meer-dan-anders principe, waardoor potentiële afnemers afhaken.

Dit kan bovendien gevolgen hebben voor het grotere geheel omdat dit type van grote warmtevragers vaak cruciale bouwstenen zijn om een businesscase voor een warmtenet rond te krijgen.

Aanbevelingen:

Zorg voor subsidiëring op maat van inkoppeling op een warmtenet met als uitgangspunt dat de inkoppelingskost financieel neutraal is t.o.v. aansluiting op het aardgasnet (= subsidie van de meerkost t.o.v. aansluiting op aardgas, te motiveren per dossier). Extra aandachtspunt is dat voor dit type van verbruikers geëigende ondersteuningsmechanismen en -structuren bestaan. Volgende types van grootverbruikers komen alvast in beeld:

- Scholen (AGION);
- Sociale bouwmaatschappijen (VMSW);
- Gebouwen en voorzieningen van (lokale) overheden;
- Bedrijven (Ecologiepremie).

Naast de grootverbruikers zijn er nog de residentiële particuliere verbruikers, waarvoor tegemoetkoming van inkoppelingskost voorzien is via de Energiepremie in het kader van de openbare dienstverplichtingen van distributienetbeheerders.

Open oproepsysteem i.p.v. Call systeem

Een open oproepsysteem waarbij projecten continu steun kunnen aanvragen totdat de budgettaire enveloppe is uitgeput, geniet de voorkeur. Het transitieproces wordt zo beter gestimuleerd. Om te vermijden dat de kwaliteit van projecten achteruit zou gaan bij zo'n openstaande oproep kan gekozen worden om minimale prestatie-eisen in te voeren waaraan de projecten moeten voldoen.

In lijn brengen van steunmechanisme voor groene warmte met andere bronnen

Het huidige systeem voorziet verschillende parallelle voorwaarden:

1. IRR maximaal beperkt tot 15%;
2. De projecten worden ondersteund in functie van het beschikbare budget en volgens gevraagde steunpercentage;
3. Maximale steun per investeringsproject (1M€ - 2M€ afhankelijk van type project);

4. Maximaal steunpercentage (30-65% van de meerkost afhankelijk van type project en aanvrager).

Dit wijkt af van het principe van "wegnemen van de onrendabele top" zoals gangbaar bij andere steun. Voor groene stroom wordt immers steun gegeven om een IRR van 5% tot 12% te bekomen (afhankelijk van de projectcategorie: PV, wind, biomassa, ...). Voor WKK wordt steun gegeven om een IRR van 12% te bekomen.

Voornamelijk punten 3 en 4 werpen bijkomende drempels op, die niet gangbaar zijn voor andere technologieën. Deze zorgen er in verschillende referentieprojecten voor dat de onrendabele top onvoldoende kan weggewerkt worden.

Aanbeveling

- Schrappen van aftopping van maximaal steunpercentage bij 1M€/2M€;
- Aftoppen maximaal steunpercentage op 100% van de meerkost;
- De maximale IRR mag gelijkgetrokken worden met andere mechanismen, i.c. 12%.

Ondersteuningsmechanisme biomethaan

Introductie van een systeem met garantie van oorsprong voor biomethaan

Financiële ondersteuning van biomethaan met garantie van oorsprong tot op concurrentieniveau met aardgas – onrendabele topbenadering

Biomethaan is nieuw in Vlaanderen als hernieuwbare bron. Een eerste installatie (Energie Conversie Park in Beerse-Merksplas) werd in november 2018 in bedrijf genomen. Een belangrijk voordeel is dat deze brandstof chemisch identiek is aan aardgas en dus ook via het klassieke net kan getransporteerd worden en in een klassieke gasinstallatie worden ingezet.

Biomethaan heeft bijgevolg een belangrijk potentieel maar is gelet op de huidige productiekost (nog) niet concurrentieel met aardgas¹⁶.

Vandaag is Vlaamse investeringssteun voorzien voor de productie van biomethaan via de Call Groene Warmte. Dit initiatief wordt uiteraard toegejuicht, maar op basis van eerste praktijkervaringen lijkt het niet waarschijnlijk dat dit toereikend is om de productiekost tot op het niveau van de actuele aardgasprijs (voor grootverbruikers) te brengen. Die garantie kan wel geboden worden met een steunmechanisme voor biomethaan aan verbruikerszijde (bijvoorbeeld voor voeding van een warmtenet) op basis van onrendabele topberekening.

In het Vlaamse Warmteplan 2020 werd voorzien om de meerwaarde garanties van oorsprong voor biomethaan te onderzoeken. Er wordt dan vanuit de regio gepleit om hier prioritair werk van te maken.

Aanbeveling

- Versneld werk maken van (onderzoek naar) een systeem van garanties van oorsprong voor biomethaan;
- Steunmechanisme voor biomethaan aan verbruikerszijde op basis van onrendabele topbenadering.

Specifieke aanbevelingen m.b.t. diepe geothermie

In de Kempen vormt voeding met diep geothermische warmte (op termijn) van de 'opgebouwde' warmtenetclusters het sluitstuk van een warmtetraject in gemeenten en steden.

In haar recent gepubliceerde visietekst schetst het Europese Technologie en Innovatieplatform voor diepe geothermie een toekomstbeeld waarin verschillende hernieuwbare energiebronnen op verschillende niveaus gecombineerd worden tot een robuust energiesysteem. Geothermie in al zijn vormen speelt in dit landschap

¹⁶Valbiom raamt de reële kost voor productie en injectie van biomethaan tussen 74 tot 120 euro per MWh.

een belangrijke rol als bron voor lokaal opgewekte warmte en koude¹⁷.

In Vlaanderen is de diepe geothermiesector een jonge sector met een enorm groeipotentieel maar uiteraard met de bijhorende groeipijnen. In deze context is het van belang dat de Vlaamse overheid een aantal ondersteunende maatregelen neemt om deze sector toekomstbestendig en uiteindelijk volwassen te maken.

Met de verankering van diepe geothermie in het Warmteplan 2021-2030, de uitbreiding van het Decreet betreffende de diepe ondergrond en de totstandkoming van de Waarborgregeling heeft Vlaanderen al een aantal belangrijke eerste stappen gezet om het potentieel van diepe geothermie te helpen faciliteren. Om de vooropgestelde doelstellingen te kunnen behalen worden hieronder nog een aantal bijkomende aanbevelingen geformuleerd, zowel flankerende als financiële:

Flankerende maatregelen

- Uitgebreide kennis van de Vlaamse ondergrond. Vandaag is deze kennis nog zeer fragmentarisch met blinde vlekken. In het kader EFRO-project 910: GEOTHERMIE 2020¹⁸ werd een programma uitgewerkt om de bestaande blinde vlekken op kaarten van de Kempense ondergrond weg te werken. Het programma omvat ruim 700 km aan nieuwe seismische veldopnames en moet leiden tot een consistent 3D geologisch model van de Antwerpse en Limburgse ondergrond (budgetraming ~ 8,75 mio€)
- Duidelijke regelgeving omtrent uitbating van diepe geothermiecentrales met hieraan voorafgaand een BBT (Best beschikbare technieken) studie 'Diepe geothermie', waarin alle technieken, risico's, maatregelen, ... staan beschreven.
- Oprichting van een Vlaamse overlegplatform 'Diepe geothermie' waarin alle stakeholders hun plaats hebben en ervaringen/kennis kan worden gedeeld.
- Een duidelijke visie omtrent een optimale ruimtelijke invulling van diepe geothermie.

- Gelijkwaardige behandeling van de verschillende gebruikers van de ondergrond. In concreto wordt hierbij verwezen naar de gasopslag van Fluxys in Loenhout die een groot deel van het diepgeotermisch potentieel in de Noorderkempens blokkeert.
- Voldoende R&D middelen om enerzijds de kosten te drukken (o.a. boorkosten, ORC, warmtenetten) en anderzijds de toepassingen van diepe geothermie uit te breiden (o.a. CO₂ captatie).
- Versterken van internationale samenwerking door:
 - het engagement in het Europees partnerschap GEOTHERMICA te bestendigen
 - een officieel voorstel tot gezamenlijke kennisbouw in het kader van de Green Deal Ultradiepe Geothermie over te maken aan het Nederlandse ministerie van Economische Zaken en middelen uit te trekken voor grensoverschrijdend onderzoek naar het potentieel en de winning van aardwarmte.

Financiële stimuli

Het uitgangspunt zou hierbij moeten zijn dat de financiële stimuli per eenheid van CO₂ – reductie op hetzelfde niveau komt te staan als andere technologieën als zon en wind. In dit verband wordt verwezen naar bestaande ondersteuningsmechanismen in het buitenland. Een goed voorbeeld hiervan is de bestaande SDE+ regeling (en haar opvolger SDE++ vanaf 2020) in Nederland¹⁹.

Voor geothermische co-generatiecentrales (naast warmte ook productie van elektriciteit²⁰) kan voor additionele ondersteuningsmechanismen worden geopteerd zoals een feed-in tarief of premium. Dit ondersteuningsmechanisme laat toe om enerzijds geothermische projecten op te starten zonder dat er warmtenetten zijn aangelegd en anderzijds tijdens periodes van lage warmtevraag toch voor de nodige rentabiliteit te zorgen. Verschillende landen als bijvoorbeeld onze buurlanden Frankrijk en

¹⁷ ETIP DG, 2018. Vision for Deep Geothermal. ISBN 9788879580359 - www.etip-dg.eu/publication/vision-for-deep-geothermal/

¹⁸ <https://vito.be/nl/geothermie-2020>

¹⁹ <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/stimulering-duurzame-energieproductie>

²⁰ <https://www.egec.org/wp-content/uploads/2018/07/Geothermal-a-flexible-renewable-copy.pdf>

Duitsland, hebben voor dit ondersteuningsmechanisme al gekozen en zo de investeringen in diepe geothermie hebben gestimuleerd²¹.

²¹ https://www.egec.org/wp-content/uploads/2017/05/EGEC-Geothermal-Market-Report_KF_final_web.pdf

BIJLAGE: PROCESAANPAK WARMTEMAKELAAR KEMPEN SCHEMATISCH

